

Spanskesyken i et norsk lokalsamfunn

Ragnar Kokkvoll

Spanskesyken i Røros og Ålen

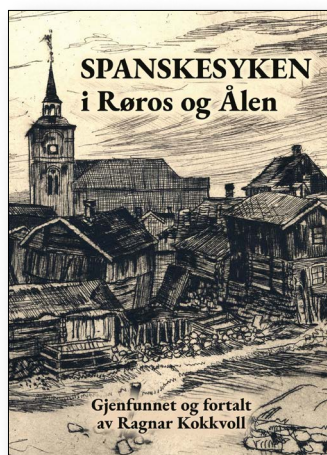
120 s.

Røros: Eget forlag, 2026

ISBN 978-82-303-7525-9

Michael 2026; 23: 332–333

doi: 10.5617/michael.13606

Det er sjelden man får innblikk i pandemier slik de faktisk utspilte seg i et lokalsamfunn. I denne boken tegner forfatteren et bilde av spanskesyken, influensapandemien som herjet verden fra slutten av første verdenskrig og frem til 1920, og som krevde mellom 50 og 100 millioner menneskeliv.

Dette er ikke skrevet som en fagbok, men som lokalhistorie for et bredt publikum. Selv om et av de første kapitlene heter «Spanskesyken kort fortalt», kunne nok mange lesere ønsket seg en mer samlet og oversiktlig innledning til pandemiens bakgrunn og utbredelse. Særlig savnes en noe mer utdypende historisk ramme omkring sykdommen.

Boken viser hvordan spanskesyken fant veien til Norge, og leseren forundres over likegyldigheten den ble møtt med. Noen mente at «menneskers dårlige levevis, deres dårlige tannsett, svekkede livsvarer etc.» var disponerende faktorer. Man kunne tro at fortidens miasme-teorier fremdeles var levende. Behandlingen var deretter. Både kvikksølv-sublimate og arsenikk ble anvendt i stor stil. Om man da ikke foretrakk einerbær, 15 om dagen. «Derved blir alle råtne dunster og råtne vannholdige

stoffer utskilt fra legemet.» Nei, vi befinner oss ikke på 1700-tallet, men leser en historie fra et østnorsk gruvesamfunn i 1918.

Myndighetenes håndtering var ikke stort bedre. Brennevin skulle visstnok være bra, og selv stadsfysikus i Kristiania anbefalte konjakk «som et gavnlig, stimulerende middel», forbudstiden til tross. Dagens lesere vil nok undres over at nesten intet ble gjort for å isolere de syke. Gruvedriften gikk som før under katastrofalt uhygieniske forhold, og bare sjelden ble arrangementer avlyst, selv om store deler av befolkningen ble smittet og dødsfallene steg. En av universitetets medisinske professorer forklarte situasjonen med at «folk er jo ofte selv skyld i at de dør».

Til sammen døde 44 personer i Røros legedistrikt som en følge av spanskesyken i årene 1918–1922, både i Bergstaden og i tettstedet Ålen nord for Røros. Boken lister dem opp med både navn og skjebner.

Bokens siste del har overskriften «Ni fortellinger fra spanskesyken». Det er sannelig dramatiske historier leseren får innblikk i, basert blant annet på intervjuer med etterkommere av ofrene. Avslutningsvis omtales også andre epidemier som har hjemsøkt Rørostraktene, herunder en slags dagbok over koronapandemien i årene 2020–2022.

Kokkvolls bok gir et interessant innblikk i hvordan en norsk gruveby taklet en dødelig pandemi i en tid med begrenset kunnskap om smittevern. Den burde interessere lesere over det ganske land, for trolig har holdningene rundt om hatt mange likheter med dem vi får innblikk i her.

Boken er solid innbundet og har omslagsillustrasjon av Chrix Dahl (1906–1994).

Per Holck

p.e.holck@medisin.uio.no

Per Holck er professor emeritus i anatomi ved Universitetet i Oslo.